

Т.О. Дерев'янку, аспірант
Уманський національний університет садівництва

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин, загострення конкуренції, високі вимоги до якості продуктів харчування, поява нових конкурентоспроможних підприємств, глобалізаційні процеси – все це впливає на стан розвитку сучасного агропромислового комплексу України і на тваринництво зокрема, обумовлюючи його пріоритети та напрями діяльності.

Об'єктивною необхідністю стала розробка стратегії розвитку галузі тваринництва, зокрема нових напрямів діяльності галузі, пов'язаних із селекційними, техніко-технологічними та організаційними змінами в тваринництві, використанням інновацій на всіх етапах від виробництва до реалізації та пошуком нових ринків збуту. Тому визначення стратегічних пріоритетів розвитку тваринництва є актуальним питанням для підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного розвитку тваринництва висвітлювались у багатьох наукових дослідженнях та публікаціях вітчизняних учених, зокрема О.М. Вишневської, А.Д. Діброви, В.І. Ємцева, О.В. Мазуренка, Н.В. Оляднічук, Є.Б. Скринник, І.В. Федулової та ін. у роботах цих учених висвітлюється питання про важливість прийняття стратегічних рішень у тваринництві, галузеві особливості, стан та вимоги ринку, інші чинники впливу на розвиток галузі, залишається ще широкий спектр проблем для здійснення наукових досліджень.

Політика держави в аграрному секторі повинна спрямовуватися на застосування комплексної інноваційної стратегії та надавати їй пріоритет, з метою оптимізації забезпечення розвитку тваринництва і підвищення ефективності галузі [7]. При цьому для реалізації стратегії розвитку тваринництва необхідно забезпечити пріоритетний розвиток молочного скотарства, свинарства і птахівництва, адже саме ці галузі, як відзначає О.М. Вишневська, дають швидкий оборот капіталу [1]. Науковець Н.В. Оляднічук, у свою чергу, відзначає, що для конкурентоспроможності галузі тваринництва на внутрішньому й зовнішньому ринках необхідно

утримувати високопродуктивних тварин, здатних забезпечити відшкодування всіх матеріальних витрат у процесі виробництва та заощадження коштів на розширене відтворення [8].

Формулювання цілей статті. Основними цілями статті є дослідження стану тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області та обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку цієї галузі.

Метою стратегії розвитку тваринництва є розробка загальних програмних рішень та дій, які б сприяли нарощуванню обсягів виробництва, росту продуктивності галузі, підвищенню якісних показників виробленої продукції, що б відповідала світовим стандартам та була конкурентоспроможною на європейському та світовому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вступ України до СОТ супроводжується посиленням конкурентного навантаження на окремі галузі сільського господарства, зокрема тваринництво. З метою пом'якшення цього навантаження державою вживаються окремі заходи з регулювання продовольчих ринків, створюються сприятливі умови для посилення конкурентних переваг української сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки на внутрішньому і зовнішньому ринках. Але, слід зауважити, що галузь тваринництва не відповідає прийнятним міжнародним стандартам якості та безпеки продукції, що спонукає державу чітко визначитись з пріоритетами розвитку у тваринництві.

Станом на 1 січня 2012 р. поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) в Черкаській області налічує 203,9 тис. голів (табл. 1), що становить 13,5 % від загального поголів'я України. Це на 74,5 і 57,2 % менше, ніж у 1995 і 2000 рр. відповідно. Негативна тенденція простежується і в динаміці поголів'я корів, кількість яких зменшилася майже в три рази, або на 190,4 тис. голів порівняно з 1995 р. У середньому поголів'я корів зменшувалося на 11,2 тис. голів щорічно. Статистичні дані свідчать про критичний стан молочної галузі, незважаючи на те, що виробництво молока займає важливе місце у великому товарному виробництві та у формуванні продовольчої безпеки регіону.

1. Динаміка поголів'я тварин в Черкаській області станом на 1 січня, тис. гол.*

Вид тварин	1995р.	2000р.	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.
ВРХ, всього	800,7	476	281,8	220,3	208,8	203,9
у т.ч. корови	283,9	207,8	137,1	100,5	95,4	93,5

Свині	784,6	678,4	393	471	488,1	444,3
Вівці і кози	160,7	58,9	53,1	41	39,3	39,6
Птиця	6953,9	5871	7465,1	25573,8	27019,7	23960,4

*За даними Головного управління статистики у Черкаській області.

Поголів'я свиней, овець та кіз порівняно з 1995 р. зменшилося на 340,3 та 121,1 тис. голів. Якщо свинарство отримало незначний розвиток з 2005 р., то поголів'я овець і кіз стрімко зменшувало, особливо кризовими для вівчарства були 1995–2000 рр., тільки за ці п'ять років поголів'я тварин скоротилося на 101,8 тис. голів.

Дані табл. 1 відображають позитивну тенденцію у розвитку птахівництва. Так, поголів'я птиці з 1995 р. зросло більш ніж утричі, або на 17006,5 тис. голів. Максимальну кількість птиці (27019,7 тис. голів) сільськогосподарські підприємства області утримували у 2011 р. станом на 01.01.12 р. поголів'я птиці в Україні налічувало 105725,3 тис. голів. Поголів'я Черкаської області становить 22,7 % від усього поголів'я птиці в Україні. Слід зазначити, що поголів'я птиці зосереджене в сільськогосподарських підприємствах і його збільшення відбулося за рахунок концентрації виробництва у великих спеціалізованих підприємствах.

Наведені дані свідчать про наявність значного потенціалу до збільшення поголів'я тварин і птиці у підприємствах Черкаської області. Особливо цей факт важливий за умови введення інноваційних технологій, надання їм пріоритетного значення, що дозволить не тільки збільшити поголів'я тварин, але і підвищити продуктивність, яка значно збільшить валове виробництво продукції тваринництва.

За останні 17 років у структурі поголів'я тварин відбулися суттєві зміни (рис. 1). Так, в перерахунку на умовне поголів'я найбільшу частку в структурі займає поголів'я птиці, питома вага якого зросла на 47,6 % порівняно з 1995 р.

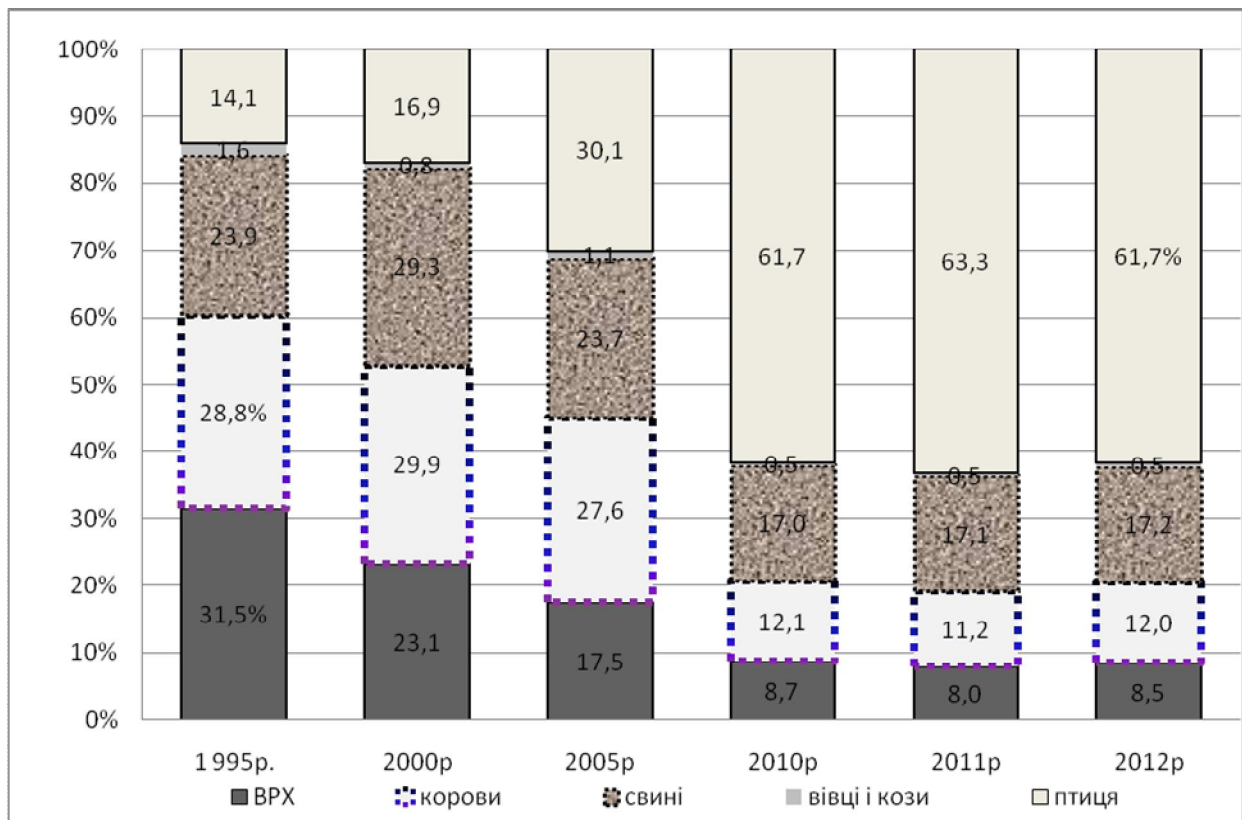

Рис. 1. Динаміка структури поголів'я тварин (в перерахунку на умовне поголів'я) в підприємствах Черкаської області

Такий ріст пов'язаний зі скоростиглістю та маловитратністю галузі птахівництва порівняно з відгодівлею ВРХ чи свиней. Як наслідок, частка свиней, корів, ВРХ зменшилась на 6,7, 16,8, та 23 % відповідно.

Можливості нарощення поголів'я та підвищення продуктивності тварин, покращення якісних характеристик продукції та поліпшення її асортименту пов'язані з комплексним впливом багатьох інноваційних факторів. Виробництво продукції тваринництва (табл. 2) залежить від породного складу поголів'я, якості кормів, матеріально-технічного забезпечення, проведення ветеринарно-профілактичних робіт тощо.

2. Динаміка продуктивності тварин та валового виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області*

Роки	Продуктивність	Валове виробництво
------	----------------	--------------------

	середньодобовий приріст ВРХ, г	середньорічний надій на 1 корову, кг	середньодобовий приріст свиней, г	середньорічна несучість 1 курки, шт.	м'яса (жива маса) ВРХ, тис. ц	молока, тис. т	свинини (жива маса), тис. ц	яєць, млн шт.
1990	502	3257	231	210	1393	834	629	319
1995	452	2562	123	175	852	727	353	284
2000	301	2402	104	213	424	499	258	379
2005	416	3783	44	274	220	519	63	535
2010	301	4765	74	281	132	479	127	747
2011	247	4863	79	286	102	464	142	818

*За даними Головного управління статистики у Черкаській області.

Продуктивність тварин має негативну тенденцію до зменшення, крім удою на одну корову та показника несучості всіх видів птиці, адже саме виробництво цієї продукції стрімко розвивається на території Черкаської області та має значну інвестиційну підтримку, що дозволяє застосовувати інноваційні технології, результатом яких стало збільшення несучості за досліджуваний період на 36,2 %.

М'ясо-молочне скотарство не отримало належного інноваційного розвитку. Відповідно, продуктивність, особливо м'ясного поголів'я, поступово зменшується, що свідчить про гостру необхідність зміни стратегії розвитку скотарства та свинарства. Збереження наявної тенденції рівня продуктивності м'ясо-молочного поголів'я тварин призводить до збиткової діяльності більшості підприємств.

Виробництво продукції тваринництва в підприємствах Черкаської області має різноспрямований характер. Так, виробництво м'яса ВРХ, молока та свинини в сільськогосподарських підприємствах йде на спад. З другого боку, значне збільшення поголів'я птиці привело до зростання виробництва яєць в 2,9 раза.

Враховавши сучасний стан тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, виділимо основні пріоритети для розвитку галузі (рис. 2).

<p>наторщування поголів'я тварин</p>	<ul style="list-style-type: none"> • якiсний породний склад; • вiдтворення стада; • органiзацiя ветеринарних та зоотехнiчних заходiв.
<p>рiст продуктивностi тварин</p>	<ul style="list-style-type: none"> • годiвля якiсними кормами; • використання порiд з високим генетичним потенцiалом; • органiзацiя утримання тварин.
<p>перехiд на свiтовi стандарти якостi та безпеки продукцiї</p>	<ul style="list-style-type: none"> • модернiзацiя виробництва; • запровадження системи управлiння якiстю;
<p>ресурсоощаднiсть</p>	<ul style="list-style-type: none"> • використання сучасних ресурсозоерiгаючих технологiй; • вiдродження кормовиробництва; • оптимiзацiя рацiонiв.
<p>використання енергетичного потенцiалу галузi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • використання биогазових станцiй для утиляцiї органiчних вiдходiв; • виробництво альтернативних джерел енергiї та органiчних добрив.
<p>державна пiдтримка</p>	<ul style="list-style-type: none"> • довгострокове кредитування; • стимулювання експорту; • залучення iнвестицiй;

Рис. 2. Основнi стратегiчнi прiоритети розвитку тваринництва

Важливою умовою стратегiчного розвитку тваринництва є дiєвiсть державної пiдтримки, основнi напрями якої викладено в Державнiй цiльовiй програмi розвитку села на перiод до 2015 року [3]. Видiлимо основнi заходи, викладенi в програмi:

- нарощення поголів'я ВРХ шляхом удосконалення механiзму надання бюджетних дотацiй;
- створення сучасної державної системи селекцiї у тваринництвi i птахiвництвi;
- державна пiдтримка розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах шляхом формування кооперативних об'єднань;

- сприяння розвитку конкурентоспроможного виробництва шляхом підтримки формування механізованих тваринницьких ферм і комплексів, укомплектованих високопродуктивним поголів'ям та забезпечених належною кормовою базою тощо.

Слід зауважити, що державна програма надає пріоритет великомасштабному виробництву. За рахунок підтримки таких підприємств держава швидше наростить поголів'я, яке буде продуктивним та якісним. Саме такі господарства частіше мають достатній ресурсний потенціал, застосовують новітні технології та сприяють їх розвитку, вдосконалюють племінну базу та забезпечують стабільний розвиток тваринництва. Враховуючи обмеженість державного бюджету, державна підтримка тваринництва сприяє стійкості виробництва продукції тваринництва, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності.

Висновки. Оцінивши стан тваринництва в Черкаській області за останні роки, відзначили такі основні тенденції: зменшення поголів'я ВРХ і свиней; значне збільшення поголів'я птиці; зростання рівня виробництва м'яса за рахунок птахівництва; ліквідація галузі вівчарства; зростання рівня забезпечення споживчих потреб населення регіону; збільшення експортного потенціалу продукції птахівництва.

Пріоритетним напрямом стратегії розвитку тваринництва в сільськогосподарських господарствах Черкаської області є структурна перебудова у тваринництві, яка реалізується через інвестиційну підтримку галузі, поліпшення якості кормової бази, селекційно-племінної справи, впровадження сучасних інноваційних технологій, підготовку висококваліфікованих кадрів, проведення ветеринарних і санітарних заходів.

Бібліографічний список: 1. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал тваринництва підприємств сільських територій / О.М. Вишневська, О.В. Калюжна // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С.32-37. 2. Головне управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ck.ukrstat.gov.ua/source/arch/2012/tvarinnictvo_11.pdf. 3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року від 19.09.2007 №1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1136.1196.2&nobreak=1>. 4. Діброва А.Д. Ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні / А.Д. Діброва // Економіка АПК. – 2010. – №9. – С. 54-60. 5. Ємцев В. Галузь скотарства в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / В. Ємцев // Тваринництво України. – 2012. – № 12.

– С. 2-7. 6. Кучер Л.Ю. Шляхи підвищення ефективності виробництва молока на інноваційній основі / Л.Ю. Кучер // Економіка АПК. – 2013. – №3. – С. 70-75. 7. Мазуренко О.В. Шляхи підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва / О.В. Мазуренко, Г.В. Ковалева // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С.41-46. 8. Оляднічук Н.В. Причини занепаду тваринництва та проблеми його відродження / Н.В. Оляднічук // Економіка АПК. – 2004. – № 11. – С. 70-75.

Деревянко Т.О. Стратегические приоритеты развития животноводства в сельскохозяйственных предприятиях Черкасской области. В статье проанализировано состояние животноводства в сельскохозяйственных предприятиях Черкасской области и сформулированы основные стратегические приоритеты развития данной отрасли.

Derevianko T. Strategic priorities for livestock farms Cherkasy region. The analysis of the state of livestock farms Cherkasy region and the basic strategic priorities of this shook off.